

KÁLMÁN GÁBOR

Reggeltől estig

Milanról mindenki tudta, hogy kegyetlen. Gyűlölt mindenkit maga körül és soha nem is titkolta. Főleg a macskákat gyűlölte. Volt, hogy az öreg Boženka macskáit édesgette magához. Szalonnát használt erre a célra legtöbbször. Legjobban a paprikás császárszalonna vált be a tapasztalatai szerint. Apró szeletekre vágta, kicsi darabokat dobott át Boženka fakapuján keresztül az udvarba. Volt, hogy pórul járt és az udvaron jövő-menő csirkék vagy kacsák csaptak le a csalira.

A kacsák kevésbé szórakoztatták, túlzottan bárgyú élőlényeknek vélt minden baromfit. Bár sokat kísérletezett otthon, hogy a kacsák vajon akkor is tudnak-e úszni, ha fejfelé dobja be őket a tóba. De ez nem tűnt túl jó mulatságnak, mivel legtöbbször zuhanás közben visszapördültek mind és hassal értek a vízbe, majd mintha mi sem történt volna, úsztak el Milan közeléből, megszokott mozdulatokkal mártogatták a fejüket a vízbe és vizsgálták az úsztatót ennivaló után. A csirkék már mókásabbak volt, mert azok rémülten menekülni kezdtek, de sosem süllyedtek el a vízben ők sem. Lassú, esetlen mozdulatokkal vergődtek át a túlsó partra, sokszor a szárnyaikat is szétszapták, hogy ne süllyedjenek el, és mire Milan átért az úsztató másik oldalára, már szaladtak is a kert hátsó részeibe. A kakasokat egyáltalán nem találta szórakoztatónak. A kakasok általában hangosan kukorékolva, széttárt szárnyakkal estek neki, vöröslött a tarajuk, felverték maguk körül a port. Ilyenkor mindig menekülőre fogta. A pulykák tojóihoz éppen ezért nem nyúlt soha. A pulykakakasok gyakran kísértették álmaiban, felfújttollakkal, vérvörösén lángoló fejfelé üldözték és hiába menekült, egyre lassabban, egyre lomhábban mozogtak a lábai, érezte a dühös háziállatok csípését a bokáján, hogy falatnyi húsdarabokat szakítanak ki belőle.

Szórakozásának sokszor csak az vetett véget, hogy megjelent az apja. Milan apja a járdénekeknél dolgozott, minden nap hajnalban kelt, hogy a szövetkezet állatai alól kilapátolja a szart. Esténként pedig az otthoni jószágait rakta rendbe, dühödten csapkodta a disznókat az ólban, hogy kotródjanak már az útjából amikor ő takarít. Talán pont azért, mert a szövetkezet állataival úgy kellett bántani, mint a hímes tojással. A járdé állatai a népé, így aki nem megfelelően bánik velük, az a néppel bánik nem megfelelően, azért meg könnyen megüthette az ember a bokáját. Persze a járdében is csak addig volt rend, amíg a felettes ott volt, márpedig a felettes rendszerint korán hazament, délután kettőkor már színét sem látták. Akkor aztán Milan apja úgy rugdosta a nép teheneit, ahogy a lába bírta. Ha csak egy sanda pillantást kapott bármelyik jószágtól, már lendült is a szaros gumicsizma a lábán, neki az állatok hasfalának, bokájának. Mindegy volt neki, csak minél jobban fájjon. Amikor eléjük öntötte a rosszminőségű, undorító tápot, nyomta bele az állatok fejét a silány lötytybe és üvöltötte, hogy egyetek már ti barmok. Nagy volt a súly a vállán, mert teljesítenie kellett a tervet, az állatoknak ennyi és ennyi kilónak kellett lennie időre. De rendes táp alig akadt, a silányból is éppen csak jutott. A párzási időszakban úgy rugdosta össze a jószágokat.

– Jebat prostáci, jebte!² – kiabálta hisztérikusan, és ha valamelyik állatnak nem volt baszhatnékja, teljes erőből rugdosni kezdte őket. Ezt csinálta már vagy negyven éve, reggeltől estig.

Hajnalonta kelt, és a morcos tekintetű járdés munkásokkal utazott a helyi szövetkezetig. Egy kopottkék, busszá alakított Ávia³ vette fel őket. Nyaranta a kékesen derengő napfényben, telente a sűrű éjszakában, kopogó fagyban utaztak a kékoverálós munkások, kötényes munkásnők. Telente, ha lehullott a hó, sokszor napokra bent rekedtek a falusiak, de a járdében ilyenkor sem állhatott le a munka, tehát gyalogolniuk kellett. A frissen hullott havat utálta Milan apja legjobban. Halálosan fáradt volt, mire megérkezett, minden lépésnél térdig merülve a hóban. Ha már megfagyott a hó teteje, könnyen lehetett járni rajta, olyankor már csak egy-két nap kellett, hogy megérkezzen a hókotró és kiszabadítsa a falut. Az ilyen téli napokon, ha megérkezett, legtöbbször kérdés nélkül akkora pofont kevert le Milannak, hogy a földre zuhant. Ilyenkor Milan tudta, hogy mit kell tennie. Mellkasáig húzta a térdét, a fejét amilyen mélyen tudta előre hajtotta és a kezével védte, mert az apja nem állt le soha egy pofonnál. Általában mindegy volt, hogy Milan mit csinált. Ha nem csinált semmit, az volt a gond, hogy lopja a napot, de ha éppen dolgozott az állatok körül, akkor az volt a gond, hogy miért pont úgy, miért nem máshogy.

Ha állatkínzáson kapta Milant, teljesen megőrült. Ilyenkor általában ugyanazt tette vele, amin rajtakapta. Felkapta és háttal beledobta a kacsaszatatóba, vagy belenyomta a fejét a vályúba, és volt, hogy addig ott tartotta, amíg a teste el nem ernyedt. Üvöltözött vele, hogy ha a mi állatainkat bántod, az olyan, mintha minket bántanál, és amíg ezt üvöltötte, rugdosta a földön heverő fiát, jól irányzott, tapasztalt mozdulatokkal.

Milan a macskákkal szeretett legjobban szórakozni. A kutyáktól félt, mert haraptak. Ha meg nem haraptak, akkor pedig megalázkodtak és a kezét nyaldosták, nem volt benne semmi érdekes. Boženka macskái legtöbbször rákaptak a csalira. Előbb-utóbb komótos, lassú mozdulatokkal felkeltek a belső udvar padjaira terített durva pokrócokról. Boženka a falu legvégén lakott, a temető mellett, közvetlenül a régi felsőtemplom szomszédságában. Temetőből is kettő volt a faluban, ezt a fentit már nem használták évtizedek óta a babonás falusiak, kerülték a kísértet történetek miatt. Így aztán a temető tényleg úgy festett, mint a mesékben, megszállták a denevérek, benőtte a futó borostyán a sírköveket, dűledeztek a régi, kopottbarna fakeresztek. Boženkát ez nem zavarta. Ablaka a temetőre nézett, esténként elnézegette a szál-longó denevéreket, hallgatta a baglyok huhogását. Mesélték, hogy éjszakánként szellemek járnak be Boženkához és ő mindent tud a halottakról. A környékbeli kisgyerekek féltek is tőle, mert mindig feketében járt, ráadásul gallyseprűket készített, halmokban álltak az udvarában. Boženkától csak Juro nem félt, de Juro az elhagyott temetőt is szerette. Ha egyedül akart lenni, beszökött a kerítés résein, ráfeküdt a hatalmas kripták kőlapjainak egyikére. Leginkább Slavomír Slobodník sírja mellett szeretett fekdécselni. Délutánonként hosszan odasütött a nap a temetőt borító sűrű lombkoronák rései között.

Slavomír volt hosszú idő után az első, aki itt pihenhetett meg. Az utolsó is, egészen Boženka haláláig, aki maga kérte, hogy ide temessék, bár a városból kellett hívni papot meg sírásókat, mert a falusiak közül senki nem vállalta. Maga Sklenár is csak a temető kerítésén kívülről nézte végig nagyanyja gyászszertartását. Azt

bánta leginkább, hogy Boženka kérése miatt a család nem nyugodhatott egy helyen a két idősebb Sklenár, apja, és Boženka férje, Sklenár nagyapja mellett, de végül is legyintett az egészre, meg félt is egy kicsit a pletykáktól, nehogy a feltűnően szép kort megélt nagyanyja valamiféle átkot szórjon rá, vagy kísértse éjszakánként, amiért nem teljesítette utolsó kívánságát. Akkor lett babonás, amikor kezdett tönkremenni a kocsmája. Egyre kevesebben ittak, az öregek lassan kihaltak, a fiatalok meg a városokba mentek, nem sokáig húzta már a Sklenár család majdnem hetven éves vállalkozása. Győzködte magát Sklenár, hogy ennek semmi köze ahhoz a kötélrészhez, amit az apja tartott a kocsmapult alatt. Állítólag valami akasztott nemes nyakából vette le a háború legvégén, miután végignézte a fiatal katona halálusát. Nem hitt a babonákban, miért is növelné egy kocsmá forgalmát egy undorító kötélrész. Így aztán apja halála után kidobta a szemébe.

Slavomír Slobodníkot Juro nagyapja, Havran temette ide. Slavomír oszló holttestére nem messze Abafi malmától bukkantak rá kevéssel a háború után, amikor tavaszodni kezdett. Szürke kabátjába burkolózva feküdt a földnek. A falusiak nem ismerték, nem tudták volna beazonosítani az ismeretlen holttestet. Szerencsére Havran is velük tartott, amikor a holttestre bukkanó falusi kamaszok a réműlettől és a futástól zihálva rontottak be a kocsmába a hírrrel. A hideg konzerválta Slavomírt, így amikor az olvadó hó alól előbukkanó tetemet a hátára fordították, mindenkinek fintorba torzult az arca a sápadtszürke, vászonszerűvé aszott test láttán. Havran volt az egyetlen, aki nem szörnyülködött.

Havran a hegyekben bujkált, a barlangokban a háború utolsó évében, Slavomír városi volt, menekült a nemesek elől. Együtt töltötték öten-hatan az utolsó hónapokat. Találgatták a helyiek, mi történhetett vele. Talán éppen Abafinál akart meghúzódni, mondogatta Havran, akinek élesen rémlett még az a véres ütközet, amikor éjjel neki az utolsó erejével még sikerült magát elvonszolni Abafi malmáig. Ez volt az ütközet, amelyben Slavomír eltűnt. Neki úgy látszik nem sikerült, elhagyta az ereje, elaludhatott a hóban. Az ütközet utáni napokban, miután visszajutott a rejtékhelyükre, Havrant leverte a láz, napokig a halálán volt. A többiek, akiknek nagyobb szerencséjük volt és visszajutottak még aznap a barlangba, csak fejcsóválva nyugtázták Slavomír eltűnését. Hümmögtek, hogy pedig Havran mindenkit kioktatott, veszély esetén hogy juthat el Abafi malmába.

Havran el akarta temetni Slavomírt a faluban, de a babonás falusiak nem engedték, hogy az ismeretlen az ő temetőjükben nyugodjon, még a bejáratot is elállták Havran elől, aki erre fogta magát és a rég nem használt felső temetőben ásta el, szertartás nélkül. Ő maga faragta ki a fakereszt feliratát is. Slavomír Slobodník⁴, ezt a nevet véste a fejfára, mert Slavomír vezetéknevét nem ismerte. Ez volt a barlangban a szabály, hogy ne tudják egymást elárulni, ha fogságba esnének. Juro tehát sok időt töltött Slavomír sírja mellett a gázos fűben fekvé, élvezve a csendet és a biztonságot. Először akkor keveredett ide, amikor Juro elől menekült, mert ide nem merte követni.

Boženka szerette a macskáit. Legtöbben régi, kopott és piszokfoltos szőnyegetek raktak ki a házi kedvenceknek, vagy azt sem. De Boženka pokrócokat rakott ki a macskáinak, azon feküdtek délutánoként a lemenő nap fényében. Alig-alig mozogtak, csak néha kezdtek komótos mozdulatokkal tisztálkodni, nyalogatták a talpukat, majd a nyálat szépen szétkenték a fejbübjükön.

És ha Milan elég kitartó volt, előbb-utóbb felemelték lomhán a fejüket, nyújtózkodva, farkukat felcsapva lemásztak a pokrócokról és komótos, gyanakvó köröket téve közelítették meg a szalonnadarabokat. Úgyesen, egyre közelebbi pontokra dobta a csalit, türelme volt, ráért megszelídíteni Boženka macskáit. Azért macskákat hajkurászott, mert a macskák nem adták magukat könnyen. A szemükben mindig ott fénylett a gyanakvás. Sosem adták fel. Az utolsó pillanatig küzdöttek, még akkor is, amikor a nyakukba feszítette a hurkot, és elengedve őket másfél méterről nézte végig csendben a küzdelmet a feszülő zsinegekkel.

Amikor híre ment, hogy felakasztotta magát, sokan nem sajnálták. Főleg a fiatalabb iskolatársak lélegeztek fel, de csak csendben, magukban, nem mondták soha senkinek. Egymásnak sem vallották be, inkább csak hümmögtek egyetértően, hogy szegény Milan, szegény Milan, pedig jó fiú volt. De hazafelé, a piszkos buszon, a műanyag borítású háttámlák feslései, a felszakadozó kárpit alól kivillanó karosszéria rozsdafoltjai között, a poros ablakon át kibambulva éteri nyugalom töltötte el őket. Juro néha összeresztette aznap hazafelé, riadtan nézett körbe, mintha Milan bármelyik pillanatban mellette teremhetne, hogy kezét a torkára szorítva nyomja le a földre és alsó ajkába harapva figyelje hiábavaló küszködését, hogy kiszabaduljon. Milan nagyon erős volt és még arra is vigyázott, hogy mindig csak fiatalabbakkal kezdjen ki.

Juro volt az utolsó, aki látta, mert Juro távol a falutól lakott a hegyekben, Milan pedig Boženka mellett, a falu végén. Így Juro hazaúttjai a falu végéig éveken át meg voltak keserítve. Mesélték, hogy aznap viszont Milan nem tett semmit, csak némán ment mögötte az úton, nézett a lába elé, rugdosott maga előtt unottan egy követ egy darabig, de amikor túl messzire repült, otthagya, nem ment utána. Talán éppen azon törte a fejét, hogyan fog macskákat kínozni, talán már részletesen eltervezte, hogyan fogja Boženka elcsábított macskáit felakasztani, nyakukba fogni a padláson tartott ruhaszáritó kötelet.

De arra is gondoltak, hogy Milannak valami egészen más, valami sokkal rettenetőbb járt a fejében utolsó útján hazafelé. Talán már tényleg azon törte a fejét, hogy megöli magát. Páran azt is mondták, hogy végig az apjára gondolt, aki már éppen befejezte a műszakot a járdában és dühtől fortyogva hazafelé tartott. Mondogatták, hogy Milán talán az apjától rettegett. Talán attól félt, ha az apja rajtakapja, ugyanazt fogja tenni vele, amit ő a macskákkal.

Jegyzetek

- ¹ Mezőgazdasági termelősövetkezet („Téesz”).
- ² Basszatok bolondok, basszatok!
- ³ Teherautó típus.
- ⁴ Beszélő név: szabadságharcos.